

ЄРМАК О. О.,

кандидат економічних наук

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.2.8>**СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

Статтю присвячено дослідженню структури адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу.

Визначено, що державна служба в системі правоохоронних органів опосередковує специфіку структури правового статусу державного службовця.

Звернуто увагу, що правовий статус – це загальна, комплексно-універсальна, різноаспектна, цілісна категорія, що має чітку структуру та визначає принципи взаємодії між суб'єктами суспільних відносин, а також місце кожного в існуючій системі правових відносин.

Доведено можливість тлумачення правового статусу державного службовця правоохоронних органів з позиції широкого та вузького підходу. У першому випадку, йдеться про сукупність прав й обов'язків будь-якої особи, що набуває статусу державного службовця. За другого підходу, правовий статус державного службовця правоохоронного органу обмежується сукупністю підстав, типу: категорії посади державної служби, яку займає державний службовець.

Наголошено, що особливості правової природи адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу мають прояв у структурі адміністративно-правового статусу.

Запропоновано до структури адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу віднести такі елементи: 1) адміністративна правосуб'єктність; 2) права; 3) обов'язки; 4) система гарантій.

Зазначено, що адміністративна правосуб'єктність визначає ті юридично значущі характеристики, які перетворюють особу на носія того чи іншого статусу та включає адміністративній правоздатність, дієздатність та деліктоздатність.

Запропоновано розглядати права як елемент адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу в розумінні гарантованих адміністративно-правовими нормами меж можливої або дозволеної поведінки особи, що встановлюється для забезпечення публічного інтересу та виконання визначених функцій державного органу.

Доведено, що обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу є встановленою адміністративно-правовою нормою міра належної та необхідної поведінки державного службовця під час проходження ним служби.

Визначено, що гарантії як елементу адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу є сукупністю заходів, що забезпечують реалізацію та захист прав, свобод та обов'язків державного службовця, яких пов'язано з проходженням особою служби в правоохоронному органі.

Ключові слова: державний службовець, правоохоронний орган, адміністративно-правовий статус, державна служба, гарантії, права, обов'язки.

Yermak O. O. Structure of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement agency

The article is devoted to the study of the structure of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement agency. It is determined that civil service in the system of law enforcement agencies mediates the specifics of the structure of the legal status of a civil servant.

The author notes that the legal status is a general, integrated, multifaceted, holistic category that has a clear structure and defines the principles of interaction between the subjects of public relations, as well as one's position in the existing system of legal relations.

The possibility of interpreting the legal status of a civil servant of law enforcement bodies from the standpoint of a broad and narrow approach is proved. In the first case, it is about a set of the rights and responsibilities of any person who acquires the status of a civil servant. According to the second approach, the legal status of a civil servant of a law enforcement agency is limited to a set of grounds, as follows: the category of civil service position held by a civil servant.

It is emphasized that the peculiarities of the legal nature of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement agency are manifested in the structure of the relevant status.

The author proposes to include the following elements into the structure of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement agency: 1) administrative judicial personality; 2) rights; 3) responsibilities; 4) a system of guarantees.

It is stated that administrative judicial personality defines those legally significant characteristics that turn a person into the owner of a particular status and comprises administrative capacity, legal capacity and tort.

The scientist puts forward the option to consider the rights as an element of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement agency in the sense of the limits of possible or permissible behavior of a person guaranteed by administrative rules to ensure the public interest and perform certain functions of a state body.

The article substantiates that the duties as an element of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement agency are an established administrative and legal norm, a measure of proper and necessary behavior of a civil servant during his or her service.

It is determined that guarantees as an element of the administrative and legal status of a civil servant of a law enforcement agency are a set of measures to ensure the implementation and protection of the rights, freedoms and responsibilities of a civil servant associated with a person's service in a law enforcement agency.

Key words: *civil servant, law enforcement agency, administrative and legal status, civil service, guarantees, rights, responsibilities.*

Актуальність теми дослідження. Державна служба в системі правоохоронних органів опосередковує специфіку структури правового статусу державного службовця. Станом на теперішній час, єдиного нормативно-правового акту, яким встановлено засади державної служби в правоохоронних органах не прийнято. Відповідно, на державного службовця, який проходить службу в правоохоронному органі поширюються загальні положення Закону України «Про державну службу» та положення спеціального законодавства, якими деталізовано окремі елементи його правового статусу, наприклад, право на носіння зброї чи гарантії на отримання державного захисту. Безперечно, означене потребує переосмислення структури правового статусу державного службовця в системі правоохоронних органів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питань, пов'язаних із адміністративно-правовим статусом окремих суб'єктів адміністративного права займалися такі науковці, як В. Б. Авер'янов, А. М. Авторгов, Н. О. Армаш, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, Т. О. Гуржій, С. Д. Гусарев, Є. В. Додін, Д. С. Каблов, С. Ф. Константинов, Л. В. Крупнова, У. І. Ляхович, А. В. Панчишин та інші.

Однак, з урахуванням постійних реорганізаційних процесів та в умовах оновлення національного законодавства, аналіз структурних елементів адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу викликає потребу у додаткових дослідженнях.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). Метою статті є дослідження структури адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу, характеристики його складових.

Виклад основного матеріалу. Проблематика детермінації правового статусу є невід'ємним елементом теоретико-правової характеристики правового статусу державного службовця правоохоронних органів та відображає зміст державної служби у цілому, з огляду на докорінні зміни, які відбуваються у всіх сферах суспільного життя і, насамперед, у сфері реформування державної служби в системі правоохоронних органів.

Загалом, за допомогою застосування категорії «правовий статус» можливим є визначення співвідношення особи та права, за допомогою якого держава окреслює для суб'єкта межі можливої поведінки, його становище щодо інших суб'єктів права, і залежно від індивідуальних або типових ознак, які властиві суб'єктові, у праві відбивається повнота правового становища особи, її певна уніфікація або обмеження. По суті, правовий статус – це загальна, комплексно-універсальна, різноаспектна, цілісна категорія, що має чітку структуру та визначає принципи взаємодії між суб'єктами суспільних відносин, а також місце кожного в існуючій системі правових відносин. Із цього визначення можна виокремити такі риси, що характеризують термін «правовий статус»: чітка структурованість цієї категорії; глобальність та універсальність; обумовленість взаємозв'язку між суб'єктами суспільних відносин і визначення місця кожного суб'єкта у системі права [1, с. 95].

Правовий статус державного службовця правоохоронних органів можливо тлумачити з позиції широкого та вузького підходу. У першому випадку, йдеться про сукупність прав й обов'язків будь-якої особи, що набуває статусу державного службовця. За другого підходу, правовий статус державного службовця правоохоронного органу обмежується сукупністю підстав, типу:

категорії посади державної служби, яку займає державний службовець (правовий статус державного службовця, який займає посаду державної служби категорії «А», правовий статус державного службовця, який займає посаду державної служби категорії «Б», правовий статус державного службовця, який займає посаду державної служби категорії «В») [2];

вид правоохоронного органу, в якому особа проходить державну службу (наприклад, митні органи, податкові органи, органи прокуратури, органи внутрішніх справ; Збройні Сили України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України і т.д.).

Особливості правової природи адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу мають прояв у структурі адміністративно-правового статусу. Узагальнюючи висновки теоретиків права до структури адміністративно-правового статусу [3, с. 41; 4, с. 481], та пристосувавши їх до статусної специфіки державного службовця, до структури адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу можна віднести такі елементи: 1) адміністративна правосуб'єктність; 2) права; 3) обов'язки; 4) система гарантій.

Адміністративна правосуб'єктність визначає ті юридично значущі характеристики, які перетворюють особу на носія того чи іншого статусу та включає адміністративній правоздатність, дієздатність та деліктоздатність. Відповідно, адміністративною правосуб'єктністю державного службовця володіє лише та особа, яка відповідає визначеним загальним вимогам (наприклад, досягнення особою повноліття, наявність громадянства України,

вільне володіння державною мовою, присвоєння відповідного ступеня вищої освіти залежно від категорії посади державної служби, яку займає державний службовець та спеціальним вимогам [2]) та спеціальним вимогам, що висуваються до осіб, які претендують на зайняття посади в правоохоронному органі (наприклад, належний стан здоров'я, відповідний рівень фізичної підготовки, наявність стажу роботи, наявність досвіду роботи на певних посадах, володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи і т.д.).

Щодо прав як елементу адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу, то під ними розуміються гарантовані адміністративно-правовою нормою межі можливої або дозволеної поведінки особи, що встановлюється для забезпечення публічного інтересу та виконання визначених функцій державного органу. Права державного службовця правоохоронного органу конкретизуються через надані їм правомочності.

Можливо виокремити загальні права, яких набуває будь-який державний службовець (наприклад, право на належні для роботи умови служби та їх матеріально-технічне забезпечення; право на оплату праці залежно від займаної посади державної служби, результатів службової діяльності, стажу державної служби та рангу державного службовця; право на відпустку, соціальне та пенсійне забезпечення відповідно до закону; право на просування по службі з урахуванням професійної компетентності та сумлінного виконання своїх посадових обов'язків і т.д.) та спеціальні права, яких опосередковано специфікою служби в правоохоронному органі (наприклад, право на отримання від державних органів, підприємств, установ та організацій, органів місцевого самоврядування необхідної інформації з питань, що належать до його повноважень, у випадках, встановлених законом; право на безперешкодне ознайомлення з документами про функціонування підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності; право на проведення службового розслідування за його вимогою з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри; право на носіння зброї; право на застосування заходів державного захисту і т.д.). У своїй сукупності загальні та спеціальні права утворюють єдиний елемент адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу.

Обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу – це встановлена адміністративно-правовою нормою міра належної та необхідної поведінки державного службовця під час проходження ним служби. Обов'язки державного службовця правоохоронного органу доцільно класифікувати на загальні та спеціальні в залежності від державного органу, де особа проходить службу. При цьому, загальні обов'язки закріплено ст. 8 Закону України «Про державну службу». До них належать: обов'язок дотримуватися Конституції та законів України, діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України; обов'язок дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки; обов'язок поважати гідність людини, не допускати порушення прав і свобод людини та громадянина; обов'язок з повагою ставитися до державних символів України; обов'язок використовувати державну мову під час виконання своїх посадових обов'язків, не допускати дискримінацію державної мови і протидіяти можливим спробам її дискримінації; обов'язок забезпечувати в межах наданих повноважень ефективне виконання завдань і функцій державних органів тощо [2]. Перелік спеціальних обов'язків державного службовця правоохоронного органу закріплено у положеннях про структурні підрозділи державних органів та посадових інструкціях, затверджених керівниками державної служби в цих органах, а також дисциплінарних статутах (за наявності).

Гарантії як елементу адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу є сукупністю заходів, що забезпечують реалізацію та захист прав, свобод та обов'язків державного службовця, яких пов'язано з проходженням особою служби в правоохоронному органі. До таких заходів доцільно віднести: економічні заходи, політичні заходи, соціальні заходи та юридичні засоби. Найбільш повно специфіку гарантії державного службовця правоохоронного органу відображено у наявності у нього права на держав-

ний захист, умови якого визначено Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [5].

Висновки. Підсумовуючи, приходимо до висновку, що структура адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу опосередкована специфікою його служби та функціональним призначенням правоохоронних органів. Доцільним є подальше дослідження правосуб'єктності, прав, обов'язків та гарантії як окремих елементів характеристики державного службовця правоохоронного органу.

Список використаних джерел:

1. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. Ст. 95–98.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
3. Гусарев С.Д. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2000. № 1. Ст. 39–44.
4. Теория права и государства: учеб. под ред. В.В. Лазарева. М: Изд-во БЕК, 2001. 520 с.
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.

